

Tres vides –o els tres moments que el trist esdevenir de la història va imposar a una determinada vida– podran guaitar els espectadors que s'arriben a admirar l'obra fotogràfica d'Agustí Centelles. L'exposició fou inaugurada dijous en presència de dos dels fills del fotògraf, Sergi i Octavi, del comissari Miquel Berga i del director d'exposicions de la Virreina, Ivan de la Nuez, i romandrà al soterrani de l'Octubre Centre de Cultura Contemporània fins el 31 d'agost. S'hi apleguen més de dues-centes fotografies, portades de diaris i documents àudio-visuals.

Un reconeixement necessari. 'Centelles, les vides d'un fotògraf' representa una oportunitat única per a descobrir, o redescobrir, la figura d'aquest home que, al costat de Robert Capa, va ser el fotògraf que retratà millor la desfeta de la guerra civil. Però, sobretot, és una manera de retre-li homenatge, un homenatge que li fou negat, primer per la situació política espanyola i, després –quan això ja no era excusa–, per circumstàncies inexplicables. Avui, finalment se'n pot reivindicar –se n'ha de reivindicar– el nom, la tasca, el present d'una obra que parla d'unes altres èpoques, però que s'actualitza perquè apel·la als sentiments humans més bàsics.

Agustí Centelles va començar a exercir el fotoperiodisme a la primeria dels anys trenta. A través de l'objectiu de la seua Leica, va mostrar a la societat ses-

L'Octubre Centre de Cultura Contemporània porta a València l'exposició 'Centelles, les vides d'un fotògraf. 1909-1985', una nodrida selecció de fotografies del fotoperiodista Agustí Centelles. La mostra procedeix de l'Institut de Cultura la Virreina, de Barcelona, on ha estat des del novembre de l'any passat al març d'enguany.

Les vides de Centelles

sions del Parlament, electors que feien cua per depositar els seus vots, xiquets fent classe a l'escola... des d'un punt de vista revolucionari, més natural, més espontani. En esclatar la guerra, les seues fotografies esdevingueren testimonis ben eloqüents dels aldarulls, dels tiroteigs i dels bombardeigs, de la destrucció i de la mort que s'escampava com una taca d'oli a mesura que els combats s'acarnissaven. La guerra i l'exili forçat a França van estroncar-li una carrera esplèndida. Quan va poder retornar, el país que el va rebre ja no

era el mateix. Va ser acusat de pertànyer a la maçoneria i, en conseqüència, inhabilitat com a fotoperiodista. No va ser fins el 1979 que va reingressar al Registre Oficial de Premsa, però ja a 69 anys i, és clar, jubilat.

Malgrat gestos com aquest, semblava que el reconeixement de Centelles per part de les institucions, no sols per la seua feina, sinó també per la militància i per la qualitat com a persona, no acabava de materialitzar-se. Un fill seu, Octavi, explica ben clarament quina ha estat la posició oficial respecte al seu pare quan li demanem si ha pensat mai a cedir-ne el llegat a un museu: "El meu pare tenia la intenció de fer-ho, però en vista de l'interès que hi han demostrat les institucions, el material el conservem nosaltres." I quan ho diu, el seu to conté un puntet d'ironia, però, sobretot, una indissimulable amargura. Agustí Centelles se n'anà d'aquest món amb el Premio Nacional de Artes Plásticas, que no és pas poc, però amb una espineta clavada al cor, perquè de la seua terra, de Catalunya, no en va rebre res de semblant.

Ara, amb aquesta exposició, es mira de fer-li justícia, ni que siga amb caràcter retroactiu. En paraules d'Ivan de la Nuez, "encara que tard, a la Virreina hem tractat de reparar l'oblit que Centelles va haver de patir i que va ser del tot injustificat, perquè el seu nom és un nom sòlid quan es parla del fotoperiodisme de guerra i de la fotografia en general". Potser les mostres de reconeixement més importants, i també les més sinceres, seran les dels espectadors que han pogut gaudir i encara gaudiran amb aquesta exposició. De la Nuez n'ofereix un bon exemple, el de l'escriptor gironí Josep Maria Fonalleras, guanyador del premi El Vaixell de Vapor

Els fills d'Agustí Centelles, Sergi i Octavi, durant l'acte de presentació de l'exposició a l'OctubreCCC, a València.

2007 amb *Les galetes del saló de te Continental*, que tracta del vincle entre una xiqueta, Beatriu, i el seu avi, que, després de les classes d'escacs, li narra com havia estat la seua infantesa durant la guerra civil a partir d'una fotografia. Fonalleras va admetre que la inspiració per a aquesta història li vingué, justament, a partir de la visita a l'exposició d'Agustí Centelles.

Tres vides. El comissari Miquel Berga diu que Centelles tingué tres vides: la de fotoperiodista, durant l'època de la República i la guerra civil; la de l'exiliat a França; i la de la recuperació de la llibertat i de la dignitat personal i professional. Resseguint aquest mateix esquema vital, s'entén millor el muntatge.

Primer hi ha les fotografies de la guerra: de la dona agenollada davant el cadàver del seu home, d'un angoixat Lluís Companys, dels milicians que s'acomodaven de les famílies, de la destrucció de l'església del Pi... Després s'apleguen les imatges que va copsar durant la seua estada al camp de refugiats de Bram, a França, en una de les quals hi és ell mateix en el moment d'abandonar-lo, prement amb força l'ansa de la famosa maleta, plena de negatius, tota una vida de treball i de militància. Octavi explica que la fotografia va ser la seua post de salvació a Bram. "Estava malalt, tenia disenteria. Però com que treballava de fotògraf tenia uns certs privilegis. Per exemple, podia menjar pa torrat, que no és gran cosa, però gratava el socarrat del pa i això l'ajudava a contenir la diarrea. De tota manera, moltes de les seues malalties eren psíquiques: s'esvaniren quan va sortir del camp." Finalment, hi ha les imatges publicitàries i la fotografia industrial, que va esdevenir el seu sustentacle quan el van inhabilitar a la darrera dels quaranta com a fotoperiodista. A banda, hi ha objectes personals de Centelles, com ara les seues càmeres, carnets o l'expedient de l'Arxiu de Salamanca per pertinença a la maçoneria; portades dels diaris catalans, francesos i anglesos on li van publicar les fotos; i fragments de programes de televisió amb entrevistes i pel·lícules dels anys trenta.

És inevitable de parlar, una vegada més, de la història de la maleta de Centelles. Més enllà d'una anècdota, el

Una de les colpidores instantànies de Centelles: refugiats a Montjuïc, a Barcelona. Sense data.

salvament de la maleta és una odissea personal que posa en relleu el grau d'implicació de Centelles i la seua gran sensibilitat. Com afirma Berga, "Centelles no és un corresponsal de guerra; ell milita en un dels bàndols enfrontats lluitant des de la posició de fotògraf". Per això, la derrota republicana és la seua derrota. I, per això, quan fugí a França el seu equipatge és una maleta farcida de negatius, que salva "no per consideracions artístiques, sinó per evitar les previsibles represàlies de l'exèrcit franquista sobre els protagonistes de les seves fotos". Què se'n va fer, de la maleta? Octavi conta que mai no tornà a casa: "Quan el meu pare tornà a Carcassona, a la cava on hi havia amagada la maleta, per recuperar els negatius, era conscient que havia de passar la duana i, per això, va destruir la maleta i totes les carpetes on havia arxivat la informació sobre cada negatiu. Els

negatius els posà dins d'una cartera que va ocultar a l'autobús en què anava. En arribar a la duana, els van preguntar si tenien res a declarar. Tots van servir silenci. Llavors un home va dir: 'Jo porte cafè' i els van deixar passar sense inspeccionar res. Quan arribà a Premià, el meu pare es va penedir d'haver destruït totes les carpetes que tan acuradament havia confeccionat i ordenat".

Així, al llarg de la seua tercera vida, Centelles es va dedicar en cos i ànima a recuperar aquest preciós arxiu i a positivament els negatius que ara els seus fills han digitalitzat per assegurar-ne la conservació. "Per sort", apunta Sergi, el fill major, "tenia una memòria privilegiada". Una memòria privilegiada i una herència que val més que tots els tresors del món per a les generacions que som i les que vindran.

Cristina Simon